

Слика и реч

КЊИГА РЕЗИМЕА

ЕСТЕТИЧКО ДРУШТВО СРБИЈЕ

2020.

ЕСТЕТИЧКО ДРУШТВО СРБИЈЕ

Годишњи скуп Естетичког друштва Србије

СЛИКА И РЕЧ

књига резимеа

Естетичко друштво Србије

Београд, 2020.

THE AESTHETIC SOCIETY OF SERBIA

Annual Meeting of the Aesthetic Society of Serbia

IMAGE AND WORD

Abstract Proceedings

The Aesthetic Society of Serbia

Belgrade, 2020

САДРЖАЈ / CONTENT

Програмски одбор / Programme Committee.....	4
Организациони одбор / Organization Committee.....	4
Увод.....	5
Програм.....	7
Programme.....	11
Сажеци излагања / Paper abstracts.....	16

ПРОГРАМСКИ ОДБОР / PROGRAMME COMMITTEE

Ива Драшкић Вићановић, Дивна Вуксановић, Небојша Грубор, Драган Жунџић,
Душан Пајин

ОРГАНИЗАЦИОНИ ОДБОР / ORGANIZATION COMMITTEE

Милош Миладинов, Марко Новаковић, Уна Поповић, Драган Ћаловић

УВОД

Слика и реч

Конференција „Слика и реч” посвећена је разматрању оквира унутар којих се остварује промишљање уметности. Са једне стране, свака теорија одређена је и сопственим карактером упућена на појмовно мишљење, односно на језик који га изражава; истовремено, међутим, она је усмерена на разматрање феномена који не морају бити вербални и појмовни. У овом размаку, сматрамо, постоји велики потенцијал за естетику и теорију уметности, потенцијал који и данас захтева разматрање: какав тачно треба да буде однос ове две стране теорије уметности и естетике чини се и даље отвореним питањем. У овим оквирима могуће је замислити теоријске приступе уметности који би се разликовали по свом теоријском карактеру, односно који би напетост између своје појмовне структуре и свог од појма ширег предмета решавали на различите начине. Различити карактери промишљања уметности стога су једно од централних питања које конференцијом желимо да поставимо.

Тема конференције имплицира и веома широк хоризонт разумевања артикулације смисла унутар уметности, као и њене даље комуникације са публиком. Вербални и невербални домени се, у том смислу, могу схватити као компатибилни, међусобно супротстављени или хијерархијски устројени, при чему се предност може дати било вербалној, било невербалној страни. У том смислу, тема конференције смера и на питања семиотике и семантике уметности, а захвата и проблеме комуникологије: да ли је оправдано говорити о смислу који је дат уметничким делом и који се некако преноси публици, да ли је оправдано такав смисао тумачити алатима савремених теорија посвећених језику и комуникацији, на који начин уметничко дело остварује своју улогу у посредовању између аутора и публике, како ту улогу треба разумети спрам повесног карактера уметности – само су нека од питања на која овим циљамо.

Домен културе и уметности домен је и организације симболичког поретка реалности у којој живимо, што тему овогодишње конференције отвара у још два наглашена погледа. Најпре, организација симболичког поретка реалности није идентична у свим културама и кроз време, што имплицира да је истраживање овогодишње теме потребно поставити и у контекст разлика и сличности, односно могућих облика комуникације различитих култура. Са друге стране, савремена цивилизација, обележена медијском димензијом, на иновативне начине користи како медијум слике, тако и медијум речи, те је у том смислу наша тема отворена и за истраживања из перспективе филозофије медија. Будући да савремени медији и информационе технологије свој утицај остварују управо

путем естетског креирања начина њихове употребе од стране корисника, сматрамо да је наведено естетски феномен, који је, онда, важно естетички испитати и промислити.

Напокон, тема конференције подразумева и истраживања повесних облика односа слике и речи у филозофским концепцијама традиције, као и у оквиру других облика теорије и праксе уметности. У том погледу нарочито циљамо на преиспитивање традиционалне разлике разума и чулности или имагинације, то јест, разлике филозофије и науке у односу на уметност, као и на анализе које би показале на који је начин некритичко усвајање ових разлика одредило мишљење о уметности у традицији.

Програмски одбор

ЕСТЕТИЧКО ДРУШТВО СРБИЈЕ

ПРОГРАМ СКУПА

СЛИКА И РЕЧ

Четвртак 08.10.2020. године

10:00h Свечано отварање скупа:

Слободан Мрђа, Завод за проучавање културног развитка Србије

Дивна Вуксановић, Ива Драшкић Вићановић и Уна Поповић, Естетичко друштво Србије

10:10h Пиће добродошлице

10:30h Уна Поповић – Језик цртежа и визуелно мишљење: магија у атељеу

Прва сесија, модератор Уна Поповић

11:00h Драган Жунић - *Ut Pictura Ars* – Уметност је као слика

11:15h Душан Пајин – Слика и реч у делу Ван Гога

11:30h Богомир Ђукић – Слика и ријеч и разна гледишта умјетности

11:45h Марко Новаковић – Речи и ликови: Арнхајмов концепт визуелног мишљења

12:00h Милош Миладинов – Хајдегер и Кле: Проблем слике

12:15h Ива Драшкић Вићановић – Реч и слика. Проблем (не)могућности „превођења“

12:30h – 12:45h Пауза

Друга сесија, модератор Милош Миладинов

12:45h Срђан Мараш – Друштво спектакла празних речи и голих слика

13:00h Саша Радовановић – Ничеова метафора између слике и појма

13:15h Владимир Вујошевић – Искушења слике, утјеха ријечи: Лутер и алегореза

13:30h Милош Ћипранић – Сартр о *Герници*: неколико напомена

13:45h Велимир Младеновић – Између слике и речи: Естетика *Ecoutez- voir* романа Елзе Триоле

14:00h Никола Танасић – Мема – хибридна миметичка уметничка форма за информатичко доба

14:15h Александар Јевремовић – Бергсоновске основе Делезове теорије филма: иза речи и слика

Завршна дискусија првог дана скупа

Петак, 09.10.2020. године

Прва сесија, модератор Влатко Илић

11:15h Дивна Вуксановић – Естетика одсуства: о цензури на интернету

11:30h Драган Ћаловић – Калиграфија у исламској уметности

11:45h Влатко Илић – Медијска слика и реч

12:00h Јадранка Божић – Компатибилност и симетрија уметничког опуса сликара Балтуса и песника Е.А. Поа

12:15h Весна Маричић – Деконструкција слике и речи у Трировом филму *Пет препрека*

12:30h Драгана Китановић – Конфликтуална естетика у филмовима Вима Вендерса

12:45h – 13:00h Пауза

Друга сесија, модератор Драган Ћаловић

13:00h Предраг Јакшић – Слика и реч – синоними и монада

13:15h Санда Ристић Стојановић – Слика и реч – постављање јасних граница између уметности и неуметности

13:30h Марија Поповић – Женствена мужевност и мужевна женственост

13:45h Бојана Тајисић – Лесингово разликовање поезије и ликовних уметности

14:00h Татјана Ристић – Екфраза и мимезис

14:15h Михајло Стаменковић – Проза ликовне поезије: *The Marriage of Hartmann and Blake*

14:30h Росанда Бајовић – *На галерији*: читање слике у тумачењима прозе Франца Кафке

Завршна дискусија скупа

Субота, 10.10.2020. године

Пратећи програм скупа *Слика и реч*

11h – 13h Представљање уметничких радова чланова Естетичког друштва Србије

- **Предраг Терзић, Morelos Leon Celis** – *Basketball Musical Strategy*, видео рад.
- **Дивна Вуксановић, Драган Ћаловић** – промоција књиге *Ветар са звездане планине* (Чигоја штампа, Београд, 2019.). Ауторка: Дивна Вуксановић, илустрације: Драган Ћаловић.
- **Душан Пајин** – *У част старих мајстора Истока и Запада*, визуелна презентација.
- **Уна Поповић, Милош Вујановић** – *Филозофи цртају*, представљање пројекта.
- **Предраг Јакшић**: *Фотографија и стих*, поезија и фотографија.
- **Драган Радованчевић** – *Барбари*, поезија.
- **Влатко Илић, Војислав Клачар** – *Попис становништва*, проширени театар – изјаве о намерама.
- **Немања Драгаш** – *Портрети туге поносних богова*, поезија.

THE AESTHETIC SOCIETY OF SERBIA

PROGRAMME

IMAGE AND WORD

Thursday, October 08, 2020

10:00h Opening ceremony:

Slobodan Mrđa, The Culture Development Institute of the Republic of Serbia

Divna Vuksanović, Iva Draškić Vićanović, Una Popović, The Aesthetic Society of Serbia

10:10h Welcome drink

10:30h Una Popović – The Language of Drawing and Visual Thinking: Magic in the Atelier

Section A, chairperson Una Popović

11:00h Dragan Žunić - Ut Pictura Ars – Art Is Like a Picture

11:15h Dušan Pajin – Image and Word in the Opus of Van Gogh

11:30h Bogomir Đukić – Picture and Word and Miscellaneous Aspects of Art

11:45h Marko Novaković – Words and Characters: Arnheim's Concept of Visual Thinking

12:00h Miloš Miladinov – Heidegger and Klee: The Problem of Image

12:15h Ива Драшкић Вићановић – Word and Image. (Im)possibility of „Translation“

12:30h – 12:45h Break

Section B, chairperson Miloš Miladinov

12:45h Srđan Maraš – Society of the Spectacle of Empty Words and Bare Images

13:00h Saša Radovanović – Nietzsche's Metaphor Between Image and Concept

13:15h Vladimir Vujošević – Tribulation of Image, Consolation of Words: Luther and Allegoresis

13:30h Miloš Ćipranić – Sartre on *Guernica*: Few Remarks

13:45h Velimir Mladenović – Between Image and Word: The Aesthetics in the Novel *Ecoutez- voir* from Elsa Triolet

14:00h Nikola Tanasić – The Meme – a Hybrid Mimetic Art Form for the Information Age

14:15h Aleksandar Jevremović – Bergsonian Foundations of Deleuze's Film Theory: Beyond Words and Images

The First day's closing discussion

Friday, October 09, 2020

Section A, chairperson Vlatko Ilić

11:15h Divna Vuksanović – The Aesthetics of Absence: on Censorship on the Internet

11:30h Dragan Čalović – Calligraphy in Islamic Art

11:45h Vlatko Ilić – Media Image and Word

12:00h Jadranka Božić – The Compatibility and Symmetry of the Artistic Oeuvres of the Painter Balthus and the Poet E. A. Poe

12:15h Vesna Maričić – Deconstruction of Image and Word in Trier's Film *The Five Obstructions*

12:30h Dragana Kitanović – Conflictual Aesthetics of Wim Wenders's Films

12:45h – 13:15h Break

Section B, chairperson Dragan Čalović

13:00h Predrag Jakšić – Image and Word – Synonyms and Monad

13:15h Sanda Ristić Stojanović – Образ и слово: установление четких границ между искусством и неискусством

13:30h Marija Popović – Feminine Masculinity and Masculine Femininity

13:45h Bojana Tajisić – Lessing's Understanding of Poetry and Fine Arts

14:00h Tatjana Ristić – Ekphrasis and Mimesis

14:15h Mihajlo Stamenković – A Prose of Visual Poetry: *The Marriage of Hartmann and Blake*

14:30h Rosanda Bajović – *Up in the Gallery*: Reading the Picture in Interpretations Franz Kafka's Prose

Closing discusion

Saturday, October 10, 2020

Artistic program

11:00h – 13:00h Presentation of the art works of the members of the Aesthetic Society of Serbia

- **Predrag Terzić, Morelos Leon Celis** – *Basketball Musical Strategy*, video.
- **Divna Vuksanović, Dragan Čalović** – book promotion: *Wind from the Star Mountain* (Čigoja Press, Belgrade, 2019). Author: Divna Vuksanović, illustrations: Dragan Čalović.
- **Dušan Pajin** – *To honor old masters of the East and the West*, a visual presentation.
- **Una Popović, Miloš Vujanović** – *Philosophers draw*, a project presentation.
- **Predrag Jakšić**: *Photography and verse*, poetry and photograph.
- **Dragan Radovančević** – *Barbarians*, poetry.
- **Vlatko Ilić, Vojislav Klačar** – *Census*, augmented theatre – statements of intentions.
- **Nemanja Dragaš** – *Portraits of the sorrow of proud gods*, poetry.

САЖЕЦИ ИЗЛАГАЊА

PAPER ABSTRACTS

На галерији: читање слике у тумачењима прозе Франца Кафке

Апстракт: Овај рад је оглед о позитивистичким тумачењима прозе Франца Кафке, са једне стране, и о тумачењу његовог дјела у семиолошком кључу, са друге стране. Тумаче Кафкине умјетничке прозе води у позитивизам одсуство свијести о раздвојености ознаке и означеног у његовом дјелу као књижевном знаку. У Кафкином дјелу знак има надмоћ над значењем. Дограђивањем визуелних слика из Кафкине умјетничке прозе у позитивистичким тумачењима изневјерава се њихово значење, а тиме и значење његових умјетничких дјела. Пуко пресликавање аутобиографских исказа из Кафкине дневничке прозе и писама, као и факата из ванкњижевне стварности на његово умјетничко дјело показује се као методолошка промашај. Поред свођења на психолошки факт, позитивизам Кафкин артефакт своди и на друге факте: друштвени, филозофски, теолошки, митолошки. пружа Семиолошка метода тумачења књижевности пружа најбоље резултате у дешифровању Кафкиних артефаката.

Кључне речи: Проза Франца Кафке, читање слике, позитивизам, семиотика, артефакт.

Rosanda Bajović

Up in the Gallery: Reading the Picture in Interpretations Franz Kafka's Prose

Summary

This paper is a trial on positivistic interpretations of the Franz Kafka's prose, from one side, and the interpretation of his work in semiotic way, on the other side. Interpreters of Kafka's artistic prose are led to positivism because of the lack of awareness of the separation of the mark and marked in his work as a literary sign. In Kafka's work sign has superiority against meaning. Complementing the visual images from Kafka's artistic prose, positivistic interpretations betray the meaning, and with that the meaning of his artistic works. Mere mirroring of autobiographical statements from Kafka's diary prose and letters as well as the

facts from other nonliterary actuality on his artistic work, showed as methodological mistake. Beside reducing it to the psychological fact, positivism also reduce Kafka's artefact to the other facts: social, philosophical, theological, mythological. Semiotic method in literary interpretation provides best results in the decoding of Kafka's artefacts.

Key words: Franz Kafka prose, reading the picture, positivism, semiotics, artefact.

Компатибилност и симетрија уметничкиг опуса сликара Балтуса и песника Е.А. Поа

Апстракт: Сусрети између визуелног и вербалног имају дугу историју која сеже до античких записа, ранохришћанских песама или илуминираних средњовековних рукописа. Промишљамо и сучељавамо медијум слике и медијум језика имајући на уму компатибилност и симетрију уметничких опуса сликара Балтуса и песника Е. А. Поа. Има нечег парадоксалног кад желимо да говоримо о уметности заснованој на не-речи: питамо се како спојити са светом језика оно што се погледом преноси у мисао; и како онда раздвојити мисао и реч у слици која се схвата чим се види. Као недискурзиван начин изражавања, слика никад не понавља него потискује реч која се бори против заборава. Али, док реч исто тако враћа у заборав многе ствари како би актуализовала неке друге, слика за садржај има само заборављено постојање, она не зна за време које прождире и удаљава. Едгар Алан По и Балтазар Клосовски де Рола звани Балтус представници су оног уметничког стваралаштва које има моћ изузетно великог продирања у свим правцима искуства и слутњи, интелектуалну радозналост неуморног пролажења кроз свесне, подсвесне и надсвесне стварности. Ради се о мисионарима који јави додају лествице будних снова, двосмислених стања, визија.

Кључне речи: медијум слике, медијум језика, реч, визуелно, вербално, уметност, Балтус, Е. А. По.

The Compatibility and Symmetry of the Artistic Oeuvres of the Painter Balthus and the Poet E. A. Poe

Summary

The encounters between the visual and the verbal have a long history dating back to ancient records, early Christian songs or illuminated medieval manuscripts. We contemplate and confront the medium of the image and the medium of language, keeping in mind the compatibility and symmetry of the artistic oeuvres of the painter Balthus and the poet E.

A.Poe. There is something paradoxical about talking about non-word based art: we are wondering how to connect with the world of language what is transmitted through thought through thought; and how then to separate thought and word into an image that is understood as soon as it is seen. As a non-discursive way of expression, the image never repeats but suppresses the word that fights against oblivion. But while the word also brings back many things into oblivion in order to actualize others, the image for content has only a forgotten existence, it does not know for a time that it devours and drives away. Edgar Allan Poe and Balthasar Klossowski de Rola alias Balthus are representatives of the artistic creativity that has the power to penetrate tremendously in all directions of experience and foreboding, the intellectual curiosity of relentlessly passing through conscious, subconscious and subconscious realities. These are missionaries who add to the ladder the scales of waking dreams, ambiguous states, visions.

Key words: image medium, language medium, word, visual, verbal, art, Balthus, E. A. Poe.

Искушења слике, утјеха ријечи: Лутер и алегореза

Апстракт: Слика и ријеч кључни су појмови прве велике херменеутичке контроверзе модерности – Лутеровог односа према алегорији. Ако се реформација може описати као прелазак са „светости слике“ на „светост ријечи“, као „текстуална револуција“ која је, по Брајану Камингсу, омогућена изумијећем штампарске пресе и новом и невиђеном пролиферацијом текстова, онда се ова промјена парадигме (крај средњег вијека и почетак модерности) најдраматичније може пратити кроз анализу Лутеровог комплексног односа према алегоријском тумачењу текстова као кључном херменеутичком поступку свијета који је нестајао пред његовим очима. У раној лутеранској критици алегорезе као да присуствујемо формирању модерног херменеутичког субјекта: Лутерова херменеутичка амбиција је извјесност (*certitudo*) коју тумачење текста треба да нам пружи, док метод алегорезе, по Лутеру, често замјењује извјесно значење арбитрарним сликама и представама. Алегорија за Лутера представља и потенцијално опасан херменеутички експес који може лако добити субверзивну политичку снагу, те питање алегорезе постаје и важно политичко питање епохе (али и контроверза која је обликовала рани лутерански однос према сакралној умјетности). Алегореза претпоставља неку врсту заједничке вјереу уређеност свијета. Без овог ширег оквира, она је у опасности да постане пуки израз арбитрарности фантазије, нека врста очигледне интерпретативне идиосинкразије. Патристичка алегореза имала је свој смисао тек у великом наративу Цркве као „господара ријечи“ (Лутер). Питање алегорезе тако је питање власти над текстом, над „исправним интерпретацијама“ које никада нису у рукама појединачних читалаца. Критика алегорезе је била могућа тек кроз Лутерову дестабилизацију „великог наратива“ Цркве, а догађај је то који је обликовао саму природу „модерног стања“. Овај рад има за циљ да пружи сажети преглед филолошких, теолошких и естетичких консеквенци Лутеровог комплексног односа према алегорези.

Кључне речи: Лутер, алегорија, алегореза, слика, ријеч, извјесност, *Anfechtungen*.

Tribulation of Image, Consolation of Words: Luther and Allegoresis

Summary

"Word" and "image" are crucial terms in dealing with what is perhaps the first great hermeneutical controversy of modernity: Martin Luther's understanding of allegory. If Reformation could be described as a move from the "sacrality of image" to the "sacrality of words", as a "textual revolution" enabled, according to Brian Cummings, by the invention of the printing press and by the new, unprecedented proliferation of texts, then this "paradigm shift" (the end of the Middle Ages and the inception of modernity) could be properly captured by elucidating Luther's complex attitude towards the allegorical interpretation of texts which was a crucial hermeneutical procedure of the world that was disappearing before Luther's eyes. It could be claimed that the formation of the modern hermeneutical subject is at work in the early Lutheran criticism of the allegoresis: Luther's hermeneutical ambition was a quest for certainty (*certitudo*) the interpretation of texts has to provide us with, while the allegoresis often replaced the certain meaning for arbitrary images and representations. For Luther, allegory could potentially present a dangerous hermeneutical excess that could be easily charged with subversive political force. Thus, the question of allegoresis also becomes an important political issue of the time (and also a controversy that has shaped a peculiar early Lutheran stance on the function and meaning of sacred art). The allegoresis presupposes a kind of shared belief in the orderliness of the world. Without this broader framework, an allegoresis is in danger of becoming a mere expression of the arbitrariness of fantasy, a kind of blatant interpretative idiosyncrasy. The patristic allegory had its meaning only within the "great narrative" of the Church as "the master of words" (Luther). The question of allegoresis thus becomes an issue of authority over the text and over the "correct interpretations" which are never in the hands of individual readers. The criticism of allegorical interpretation was only possible through Luther's destabilization of the "grand narrative" of the Church: an event that shaped the very nature of the "modern condition." This paper aims to provide a concise overview of the philological, theological, and aesthetical implications of Luther's complex relation to the allegoresis.

Key words: Luther, allegory, allegoresis, image and word, *certitudo*, *Anfechtungen*.

Естетика одсуства: о цензури на интернету

Апстракт: У античкој грчкој епохи реч је имала велику улогу у културално-друштвеном животу полиса. У најкраћем, реч је била у основи дијалога, поезије и демократије. У ери доминације медија, слика превагњује у односу на реч. Радикалну критику визуелне културе у савременом добу иницирали су Ситуационисти окупљени око Летристичке интернационале, и то првенствено у сфери уметности и културалних дешавања, али и друштвености уопште. Данас владају уверења да медији масовних комуникација (посебно телевизија) потискују реч - посебно критичку реч - замењујући је сликама забаве; у све већој мери то вреди и за интернет. Иако је до сада важило "правило" да је интернет, заједно са својим друштвеним медијима, најдемократичније средство комуницирања - савремени друштвени медији, користећи посебне алатке, покушавају да цензуришу различите садржаје – како језичке тако и сликовне природе. Цензура на интернету делује у распону од Рубенсових слика, па до "непожељних садржаја" који не одговарају мегакорпорацијама као што су Гугл или Фејбук, на пример. Најчешће под паролом лова на "лажне вести", а у епохи владавине тзв. постистине, рад цензуре манифестује статус одсутних речи и слика, како из медија, тако и из реалног живота.

Кључне речи: естетика одсуства, цензура, речи, слике, филозофија медија.

Divna Vuksanović

The Aesthetics of Absence: on Censorship on the Internet

Summary

In the ancient Greek era, the word played a major role in the cultural and social life of the polis. In short, the word was the basis of dialogue, poetry and democracy. At a time of media domination, image prevails over word. The radical critique of visual culture in the modern age was initiated by the Situationists gathered around the Letterist International, primarily in the sphere of art and cultural events, but also in society in general. Today, there is a belief that the media of mass communications (especially television) suppress the word - especially the

critical word - by replacing it with images of entertainment; this is increasingly true for the internet as well. Although until now, the "rule" was that the Internet, together with its social media, is the most democratic means of communication - modern social media, using special tools, try to censor various content - both linguistic and pictorial. Internet censorship ranges from Rubens' images to "undesirable content" that does not suit megacorporations such as Google or Facebook, for example. Most often under the slogan of hunting for "false news" and the phenomenon of post-truth ideology, the work of censorship manifests the status of absent words and images, both from the media and from real life.

Key words: aesthetics of absence, censorship, words, images, media philosophy

Ива Драшкић Вићановић

Реч и слика

Проблем (не)могућности „превођења“

Апстракт: У тексту се разматра проблем (не)могућности „превођења“ , односно (не)могућност изражавања суштинског смисла речи сликом и обрнуто. Аутор препознаје различитости и аутономију како естетског простора речи, односно језика с једне стране, тако и естетског простора слике, с друге стране. Применом феноменолошког метода, аутор настоји да прецизира њихове међусобне дистинкције и естетске специфичности.

Кључне речи: реч, слика, језик, визуелно, естетика, „превођење“.

Iva Draškić Vićanović

Word and Image

(Im)possibility of „Translation“

Summary

Paper discusses the problem of the (im)possibility of „translation“, i.e. the problem of the (im)possibility of an image to express the sense of words and *vice versa*. Author recognizes dissimilarities between word and image (language and visual language) and autonomy of the aesthetic space of language on the one hand, and of the aesthetic space of visual language on the other hand. Using the phenomenological method, author represents their distinctions and aesthetic specificities.

Key words: word, painting, language, visual, aesthetics, „translation“.

Богомир Ђукић

Слика и ријеч и разна гледишта умјетности

Апстракт: У овом раду синтагма "слика и ријеч" се узима у смислу једне метафоре, односно мичеловског "дијалектичког тропа", као извора разних аспеката и теоријских карактера промишљања умјетности. Слободније интерпретирано, овдје се јављају окрети знакова и значења, те и јављања нешта и нечега у смислу пренесеног значења и симбола, те и означавања, што води разним аспектима умјетности, дакле, ка семиотици, семиологији, симболичкој естетици, комуникологији, теорији медија и сличним гледиштима умјетности.

Кључне речи: слика, ријеч, аспекти умјетности, семиотика, семиологија, симболичка естетика, теорија медија.

Bogomir Đukić

Picture and Word and Miscellaneous Aspects of Art

Summary

In this work, the term "image and word" is taken in the sense of a metaphor, that is, a Mitchell "dialectical trope," as the source of various aspects and theoretical characters of art thinking. More freely interpreted, here are the turns of signs and meanings, as well as the emergence of something and something, in terms of the transferred meaning and symbols, and marking, which leads to various aspects of art, therefore, towards semiotics, semiology, symbolic aesthetics, cominology, media theory and the like, views of art.

Key words: image, word, aspects of art, semiotics, semiology, symbolic aesthetics, media theory.

Ut pictura ars – Уметност је као слика

Апстракт: Полазећи од проширенога тумачења Хорацијевог полустиха *ut pictura poesis*, као и шире схваћенога појма „поезије”, аутор настоји да образложи следеће тезе: 1) читава уметност је „као слика”, то јест, у основи сваке уметности је „слика”, односно представа уобразиље – естетска идеја, а свако је уметничко дело један естетска представа; 2) уметности су различите и имају различите медије (који формом посредују грађу, материјал), па је међу тим медијима и *реч* (у прози и поезији), али реч која отвара слике, као констелације односно композиције елемената; 3) поред „речи-слике”, постоји и „реч-појам”, а ова друга у новије време потискује и супституише естетске идеје писаца и песника, као и естетску димензију уметничких дела, и осваја књижевност, претварајући је у пуку илустрацију теоријских и идеолошких конструката и академских урадака. Ово ауторово настојање није тражење некога „метафизичког” општег основа свих појединачних уметности, у којем се бришу њихове разлике, већ још један покушај да се истакне оно својство које је, у досадашњој историји, битно обележавало све уметничке творевине – ради наглашавања разлике између уметности и других, не-уметничких делатности и дела.

Кључне речи: уметност, слика, естетска идеја, реч-слика, реч-појам, књижевност.

Dragan Žunić

Ut Pictura Ars – Art Is Like a Picture

Summary

Starting from the extended interpretation of Horace's semi-verse *ut pictura poesis*, as well as the broader understanding of the concept of “poetry”, the author tries to explain the following theses: 1) all of art is “like a picture”, that is, at the core of each art is a “picture”, a presentation of imagination – an aesthetic idea, and each work of art is an aesthetic presentation; 2) the arts differ and have different media (which by their form mediate their construction material, the stuff they are made on), so among these media there is also *the word* (in prose and poetry), yet the word that opens the “images”, as constellations or

compositions of elements; 3) in addition to the “word-image” there is also the “word-concept”, and the latter in recent times suppresses and substitutes the aesthetic ideas of writers and poets, as well as the aesthetic dimension of works of art, and conquers literature, transforming it into a mere illustration of theoretical and ideological constructs and academic doings. The present effort of the author is not a search for some “metaphysical” general basis of all individual arts, in which their differences are erased, but one more attempt to emphasize the property that, in history, has essentially marked all works of art – in order to stress the difference between art and other, non-artistic activities and products.

Key words: art, image, aesthetic idea, word-image, word-concept, literature.

Медијска слика и реч

Апстракт: Насупрот претпоставци да уметничко дело доживљавамо непосредно, током 20. века све се више пажње посвећује језику као посреднику таквог доживљаја, који према схватањима појединих аутора и ауторки игра пресудну улогу када је реч не само о тумачењу већ и опажању одређеног дела. Ипак, у контексту актуелне медијске културе, чини се вероватним да опажање слика не зависи од језика, нити од односа спрам тога шта приказују, у мери у којој бива оно условљено технологијом, односно, другим сликама којима смо изложени. Овом ћемо приликом зато, узимајући притом у обзир и њен мултимедијални карактер, испитати однос између медијске слике и речи.

Кључне речи: слика, реч, медији, медијска слика, спектакл

Vlatko Ilić

Media Image and Word

Summary

In opposing the assumption that a work of art is being experienced directly, throughout the 20th century special attention was given to the language as medium of such experience. Furthermore, some authors considered it to be crucial when it comes to both the interpretation and the perception of artwork. However, in the context of present media culture, it seems more likely that nowadays the perception of images is being determined not only by language, or their relations to the represented objects, but predominantly by technology, as well as other images that we are being exposed to. Therefore, the aim of the article is to question the complex interrelations between words and media images, while having in mind their multimedia character.

Key words: image, word, media, media image, spectacle

Предраг Јакшић

Слика и реч – синоними и монада

Апстракт: Предмет излагања су различити феномени слике и речи, пре свега слике и речи као синонима и као монаде: као слике-речи односно речи-слике, затим феномени универзалне непоновљивости слике и речи, логосна природа слике и речи, и то апсолутна и релативна логосна природа речи-слике / слике-речи. Проблематизовано је и питање лажне речи и лажне слике, питање невербалне речи и вербалне слике, као и питање контроле појединца и људске контроле уопште над речју и сликом, као и питање могућности егзистенције ван речи и слике, ван речи-слике. Кроз овакво сагледане оквире разматране су границе уметности и утицаја уметности на друге сфере егзистенције, укључујући и разматрање питања да ли су и колико уметност и уметнички и неуметнички медији логосне природе.

Кључне речи: реч, слика, логос, синоними, монада.

Predrag Jakšić

Image and Word – Synonyms and Monad

Summary

The subject of the presentation are different phenomena of image and word, primarily image and word as synonyms and as a monad: as images-words or words-images, then the phenomena of universal uniqueness of image and word, the logos nature of image and word, namely, the absolute and relative logos nature of words-images / images-words. The issue of false word and false image, the issue of non-verbal word and verbal image, as well as the issue of individual control and human control in general over word and image, as well as the issue of the possibility of existence outside the word and image, outside the word-image, are also problematized. Through these frameworks, the boundaries of art and the influence of art on other spheres of existence are discussed, including the question of whether and to what extent art and artistic and non-artistic media are of a logos nature.

Key words: word, image, logos, synonyms, monad.

Бергсоновске основе Делезове теорије филма: иза речи и слика

Апстракт: У последњем поглављу књиге *Стваралачка Еволуција* (1907) Анри Бергсон (Henri Bergson) изложио је критику "кинематографског апарата" као механизма аналогног свакодневном начину мишљења. Жил Делез (Gilles Deleuze), на чији је опус Бергсон имао пресудни утицај, сматрао је да ваљана теорија филма мора да одговори на ову критику. Постоји опште слагање да је у првом поглављу *Покретних слика* (1983) Делез покушао да одговори на овај изазов. У овом раду тежићу да покажем да је Делезов одговор на Бергсонову критику обухватнији од тога и да се већим делом налази у *Слици-времену* (1985), другом тому његове утицајне теорије филма. Бергсонова епистемологија је дуалистичка. Циљ његовог филозофског пројекта био је да "очисти" филозофију заблуда које се манифестују у виду нерешивих филозофских проблема насталих услед мешања две врсте мишљења. Прву врсту мишљења Бергсон назива интелект. Знање које пружа интелект је релативно, јер он активно обликује садржаје из спољашњег света ради остварења циљева ка којима је усмерен. Друга врста мишљења, интуиција, представља безинтересно истраживање природе ствари и, сходно томе, пружа апсолутно знање. Због чињенице да се приликом оба процеса покрет реконструише сукцесивним смењивањем дискретних елемената, Бергсон у неколико наврата пореди интелектуално мишљење са пројекцијом филмске траке. Приложени рад има за циљ да покаже да Делез кроз своје две књиге о филму у четири корака аргументује да је филм као уметничка форма аналоган интуитивном, а не интелектуалном мишљењу. Другим речима, Делез покушава на систематски начин да демонстрира да филм задовољава сва четири нужна услова интуитивног мишљења која се могу пронаћи код Бергсона: 1. Безинтересни приступ, 2. Онеспособљавање механизма памћења и опажања, 3. Одрицање репрезентативних система слика и појмова, 4. Теоријску реконструкцију покретне стварности.

Кључне речи: Анри Бергсон, Жил Делез, слика време, покретна слика, интелектуално мишљење, интуитивно мишљење, кинематографска илузија, филм.

Bergsonian Foundations of Deleuze's Film Theory: Beyond Words and Images

Summary

In the last chapter of *Creative Evolution* (1907) Henri Bergson presented a critique of “cinematographic apparatus” as an analogous mechanism to that of everyday thought. Gilles Deleuze, who was significantly influenced by Bergson's philosophy, believed that sound film theory has to respond to this criticism. The widespread consensus is that Deleuze tried to answer this challenge in the first chapter of his *The Movement Image* (1983). In this paper, I will try to demonstrate that Deleuze's response to Bergson's critique is more thorough than this and that it can mostly be found in the *Time Image* (1985), the second volume of Deleuze's film theory. Bergson's epistemology is dualistic. The goal of his philosophical project was to “purify” philosophy from misconceptions and illusory problems that emerge due to the confusion between two types of thinking mechanisms. The first type Bergson calls intellect. Intellect is the source of relative knowledge since it actively shapes the content we get from the outside world to achieve the goals towards which it is oriented. Intuition, the second type of thinking mechanism, is a form of disinterested inquiry into the nature of reality and, therefore, provides absolute knowledge. Since both processes are involved in the reconstruction of movement through the successive projection of discrete elements, Bergson compares intellectual thinking to the projection of celluloid tape. The presented paper aims at explicating Deleuze's four-step argumentation in favor of the claim that films as an art form resemble intuitive, not intellectual thinking mechanism. In other words, the main thesis is that Deleuze offers a systematic demonstration that film satisfies all four necessary conditions of intuitive thinking which can be found in Bergson's writings: 1. Disinterested approach, 2. Inhibition of memory and perception related mechanisms, 3. Methodic elimination of representational picture and concept systems, 4. Theoretical reconstruction of mobile reality.

Key words: Henri Bergson, Gilles Deleuze, time image, movement image, intellectual thinking, intuitive thinking, cinematographic illusion, film.

Конфликтуална естетика у филмовима Вима Вендерса

Апстракт: Рад преиспитује Вендерсову (Wim Wenders) тезу о некомпатибилности филмске слике и филмске приче, додељујући јој статус дијалектичког конфликта унутар филмско-естетичких оквира. Као парадигму радикализације овог конфликта, он узима појам наративног морталитета – дискурса смрти у наративним филмовима – *Муња преко воде* и *Стање ствари*, у којима *смрт* проблематизује наративно затварање и тиме дестабилизује репрезентацију. Стога, морталитет у овим филмовима не представља поетичку стратегију која подржава наративно затварање, већ средство за разбијање "затварања" које је схваћено као наративни и историјски догађај. Позивајући се на Бењаминову (Walter Benjamin) теорију слике и алегорије, рад демонстрира процес у коме Вендерсова теза постаје алегорија не само за саме границе филмске репрезентације, већ и парадигма за радикалне и продуктивне начине сукобљавања са фатализмом класичне филмске репрезентације, унутар естетике филма.

Кључне речи: наративни морталитет, наративно затварање, алегорија, искупљење, Вим Вендерс, Валтер Бењамин.

Dragana Kitanović

Conflictual Aesthetics of Wim Wenders's Films

Summary

The work examines the Wenders's thesis on the incompatibility of film image and film story, granting it the status of dialectical conflict within the film-aesthetic framework. As a paradigm of radicalisation of the conflict, it takes the *narrative mortality* – discourse of death in narrative films *Lightning Over Water* and *The State of Things*, in which *death* problematizes narrative closure and destabilizes the representation. Mortality in these films is not a poetic strategy in support of narrative closure, but rather a means for deconstructing and condemning 'closure', taken as a narrative and historic event. Referring to Benjamin's theory of image and theory of allegory, this work demonstrates the process in which Wenders's thesis becomes not only

allegory for the limits of representation but also a paradigm for radical and productive ways of confrontation with the fatalism of classical film representation within the film aesthetics.

Key words: Narrative mortality, narrative closure, allegory, redemption. Wim Wenders, Walter Benjamin.

Друштво спектакла празних речи и голих слика

Апстракт: У капиталистичком хоризонту спектакуларног естетичизма речи и слике бивају углавном лишене сваког битног садржаја, те указују само на празну стварност и одсуство света. Из тог разлога погодне су уједно да буду испуњене разноврсним садржајима, који се произвољно и бескрајно могу замењивати с обзиром да је њиховим формама реални садржај трансцендентан и неухватљив. Свесно негирање и ликвидација, пак, стварног садржаја и уопште света схваћеног у његовој садржајној потенцији не открива објективно заправо ништа друго до истинску немоћ да се тај свет у бити разуме и објасни. И ту треба потражити праве разлоге за привидну садржајну и формалну неисцрпност спектакла.

Кључне речи: реч, слика, форма, садржај, спектакл, естетско, капитализам.

Srđan Maraš

Society of the Spectacle of Empty Words and Bare Images

Summary

In the capitalist framework of the spectacular aestheticism, words and images become rather devoid of all significant contents, pointing toward an empty reality and an absent world. They, therefore, also display a tendency to be easily filled with various arbitrary contents that can be endlessly shifted and replaced by other contents, as the real content is always transcendent and elusive for their forms. However, a deliberate negation and elimination of the real content and the world comprehended in its meaningful potency reveal, in effect, nothing but a true impotency to understand and explain the world. This is exactly where we should search for the reasons of the spectacle's apparent inexhaustibility, both in terms of its content and its form.

Key words: word, image, form, content, spectacle, aesthetic, capitalism.

Весна Маричић

Деконструкција слике и речи у Трировом филму *Пет препрека*

Апстракт: Рад ће се бавити процесом прелаза од стилизације до естетизације. У документарном филму *Пет препрека* (*The Five Obstructions*) Трир (*Lars Von Trier*) изазива данског редитеља Јоргена Лета (*Jørgen Leth*) да поново сними свој кратки филм *Савршен човек* (*The Perfect Human*) пет пута. У тексту ћу се бавити деконструкцијом филма *Савршен човек* где за потребе деконструкције Трир Лету задаје нове естетске и просторне оквири кроз нову употребу слике и речи.

Кључне речи: слика, реч, Трир, филм.

Vesna Maričić

Deconstruction of Image and Word in Trier's Film *The Five Obstructions*

Summary

The paper will deal with the process of transition from stylization to aestheticization. In the documentary *The Five Obstructions*, Lars Von Trier challenges Danish director Jørgen Leth to re-shoot his short film *The Perfect Human* five times. In the text, I will deal with the deconstruction of the film *The Perfect Human*, where for the needs of deconstruction, Trier sets new aesthetic and spatial frames through a new use of images and words.

Key words: image, word, Trier, film.

Хајдегер и Кле: проблем слике

Апстракт: У овом раду испитиваћемо Хајдегерове тезе о Клеу из његових *Белешки о Клеу*. На основу неколико тврђења изнетих у тим белешкама настојаћемо да покажемо на који начин Хајдегеров сусрет са Клеом обликује његово разумевање појма слике. Другим речима, теза коју желимо да докажемо гласи да на основу Хајдегерових теза о Клеу можемо обухватити како изгледа Хајдегера критика нововековног појма слике, с једне стране, али и у ком правцу треба мислити нови појам слике, који би био ослобођен претпоставки нововековне онтологије, с друге стране. Појам покретљивости (*Beweglichkeit*), који Хајдегер користи за дескрипцију искуства Клеових слика послужиће као нит водиља за разумевање његовог одступања од нововековног (статичног) појма слике.

Кључне речи: Кле, нови век, слика, сликарство, Хајдегер.

Miloš Miladinov

Heidegger and Klee: The Problem of Image

Summary

In this paper, we examine Heidegger's theses on Klee from his *Notes on Klee*. Based on several of the statements made in these notes, we will seek to show how Heidegger's encounter with Klee shaped his understanding of the concept of image. In other words, the thesis we want to prove is that, based on Heidegger's theses on Klee, we can see what Heidegger's critique of the modern concept of image looks like, on the one hand, but also in what direction one should think a new concept of image that would be free from the assumptions of the modern ontology, on the other hand. The notion of mobility (*Beweglichkeit*), which Heidegger uses to describe the experience of Klee's paintings, will serve as a guide for understanding his departure from the modern (static) notion of image.

Key words: Klee, modern age, image, painting, Heidegger.

Између слике и речи: Естетика *Ecoutez- voir* романа Елзе Триоле

Апстракт: Француска ауторка руског порекла Елза Триоле (Elsa Triolet -1896-1970), једна је од ретких аутора који су у својим романима уносили фотографије. У роману *Ecoutez-voir* (1968) ауторка је објавила „131 фотографију коју је ауторка сама одабрала“. Иако никада није претендовала да ће створити нови жанр у књижевности, овај роман, због композиције, теме, наратије и фотографија заслужује изузетну пажњу критичара. Зато ћемо ми у нашем излагању представити на који начин су књижевним и естетичким средствима објављене фотографије повезане са текстом и радњом романа. Представићемо ауторе фотографија, места, предмете и лица на фотографијама у контексту радње романа, алузија на ауторкину биографију и на друга дела француске књижевности сличног типа.

Кључне речи: Елза Триоле, слика, надреализам, естетика.

Velimir Mladenović

Between Image and Word: The Aesthetics in the Novel *Ecoutez- voir* from Elsa Triolet

Summary

The French author of Russian descent Elsa Triolet (1896-1970), is one of the rare authors that introduced photographs in their novels. In her novel *Ecoutez-voir* (1968), the author published “131 photographs that she picked out personally.” Even though she never had the intention to create a new genre in literature, this novel, because of its composition, topic, narrative and photographs deserves a extraordinary interest of critics. And that is why in our presentation we will show in which way are, by literary and aesthetic means, these published photographs related to the text and topic of the novel. We will present the authors of the photographs, the places, the objects and the faces on the photographs in the context of the topic of the novel, allusions to the author's biography and other works of French literature of a similar type.

Key words: Elsa Triolet, image, surrealism, aesthetics.

Слика и реч у делу Ван Гога

Апстракт: Велика оставштина Винсента ван Гога (1853-90), како слика (укупно 2100 - од тога 860 уља на платну и више од 1300 акварела, цртежа, скица и графика), тако и писама (око 820), пружа нам веома занимљив увид у његово дело. Такође и у однос слике и речи (тј. интеракцију слика и писама), који он исказује у писмима, претежно упућеним свом брату Теу (око 650 писама, између 1872-90), Писма су писана на холандском и француском (однос 2:1), а некад и на енглеском (за Енглеze).

Издања његових сабраних писама (преведених на енглески) су (почев од 1914) била у три тома (*Van Gogh: The Complete Letters of Vincent van Gogh*, I-III, Thames & Hudson, London 1988), сада доступна и на интернету <https://vangoghletters.org/vg/letters.html> - у склопу презентације Ван Гоговог музеја <https://www.vangoghmuseum.nl/en>.

Запањујуће је да је и поред тешких услова живота и нарушеног здравља, он успео да створи толики број дела, за само десетак година – од 1878. до 1890. А једнако су занимљива и његова писма (по обиму и садржају) у којима детаљно анализира и своја дела, а и дела неких других уметника, или култура, као што је јапанско сликарство.

Кључне речи: сликарство, описи дела, осећања, поруке.

Image and Word in the Opus of Van Gogh

Summary

The great legacy of Vincent Van Gogh (1853-90), of paintings (total: 2100 – 860 oil paintings, and more than 1300 water colors, drawings, and graphics), and letters (cca. 820), give us a impressive insight into his opus. Also, it exposes a relationship between image, and word (i.e. interaction of paintings and letters), which he expressed mostly in his letters to his brother Theo (between 1872-90). The letters were written in Dutch and French (the proportion is 2:1), and sometimes in English (when written for Englishman).

The English edition of his collected letters have since 1914, been in three volumes (*Van Gogh: The Complete Letters of Vincent van Gogh*, I-III), Thames & Hudson, London 1988),

and now they are also on the web - <https://vangoghletters.org/vg/letters.html> - presented by the Van Gogh Museum - <https://www.vangoghmuseum.nl/en>.

It is fascinating that in spite of hard life and bad health, he managed to create a great number of works during some 12 years (1878-1890). And equally interesting are his letters (by volume, and content), in which he in detail analyses his works, and also works of some other authors, or cultures, like Japanese painting.

Key words: painting, descriptions of works, emotions, messages.

Женствена мужевност и мужевна женственост

Апстракт: Схватање лепоте мушкарца и жене може се сагледавати из традиционалног, модерног, и савременог гледишта и у зависности ко њој суди. Оцену лепоте диктирају идеали врсте, сада се ради о сликама славних личности и звезда. Модели лепоте који доминирају у представама које нуди медијска слика, титрајући нам пред очима, имају савршеност, готово дијамантску. Медијске имагинације које истичу тело мушкарца, а много чешће жена, сувише су близу да би били истинити и сувише далеко да би били лажни. Човек данас живи у „имагинарном“ екрана. Како се примичемо површини екрана, наш поглед расејава се у стотине безобличних тачака. Ово означава крај естетске дистанце погледа (Бодријар, 1994, стр. 53). Организација жеља са новим генерацијама доноси додатне проблеме. У рекламама, серијама, спотовима, блоговима, влоговима, артнету, интернет маркетингу, друштвеним мрежама и свим медијима уопште, тешко је распознати да ли се гледа мушкарац или жена. Проблематика рода је у директној вези са нестанком жеље — „сексуална индиференција“, а тиме и редукцијом, нестанком живота. То одговара постмодерном схватању тела али и свега другог па и лепоте, у којој се оно доживљава као множина или као променљива величина која сама себе одређује, услед чега долази до дистанцирања у односу на једнозначне и типизирани идентитете, односно слике базиране на улогама које су друштво додељује. Друштвено додељене улоге код нових генерација у огледу који сам имала као њихов професор, показао је да укус за лепоту и телесност замењен, дакле слике, медијске имагинације звезда, које нове генерације бирају и карактеришу као лепе истицале су женствену мужевност и мужевну женственост... Дакле, наслућујемо да „имплозија“ која доводи до „експлозије“, и умањује разлику међу половима, потом доводи до замене полова, а у крајњем случају до бесполности.

Кључне речи: лепота, модели, проблематика рода, имплозија, замена.

Feminine Masculinity and Masculine Femininity

Summary

The man and women beauty can be receipted from the traditional, modern and contemporary point of the view depending of its receiver. The valuation of the beauty is dictated by the ideals of the species, that are nowadays related to the pictures of the famous stars. The beauty prototypes that dominate in the pictures promoted by Media, shine in front of our eyes, perfectly, almost as a diamond. Media imaginations that emphasize the men's body, but mostly the woman's, are too close to be considered untruth. The man lives in the "imaginary" screen today. While we are approaching the screen, our view is distracted by a great number of shapeless points. This means the end of the esthetic distance of the view (Baudrillard, 1994, p. 53). The organization of the wills with the new generations rises new problems. In advertisements, in serials, in videos, in blogs, in vlogs, in art net, in internet marketing, in social media and in Media in general, it is difficult recognize weather you see a man or a women. The problem of the gender is directly related to the disappearance of the desire - "sexual indifference" , and consequently to the disappearance of the life itself. This is compatible with the postmodern reception of the body, and not the only. It is related also with the reception of the beauty, where the body is considered as a plurality or as a changeable dimension that is defined by itself, that is consequently connected to the distancing from the unequivocal and typical identities, in other words from the images that are based on the social roles. The social roles of the new generations that I analyzed during my experiment, as a school teacher, showed that the taste of the beauty and bodiness was substituted. The images, the imagination of the stars promoted by Media, that new generation chose and characterized as beautiful emphasized the feminine masculinity and masculine femininity. We suggest that the "implosion" take brings to "explosion", reducing the difference between ganders, could born the gender substitution, and in extreme situation the genderless.

Key words: beauty, prototypes, The organization of the wills, implosion, substitution.

Језик цртежа и визуелно мишљење: магија у атељеу

Апстракт: Рад је посвећен анализи резултата пројекта под називом *Језик цртежа и визуелно мишљење*, који је спроведен на Академији уметности у Новом Саду под руководством проф. Милоша Вујановића. Пројекат је имао за циљ да студенте филозофије кроз праксу цртања упозна са основним елементима језика цртежа, а последично и са основним категоријама визуелног мишљења. Искуство уметничке продукције је, према поставкама пројекта, требало да обезбеди другачији основ за промишљање уметности и изградњу естетичких појмова и теза код студената филозофије, те да им обезбеди флексибилнији приступ уметности у односу на онај чисто теоријски. Анализа резултата пројекта спроведена је путем анкета и интервјуа са учесницима, осмишљених тако да испитују теоријске концепције студената током целокупног трајања пројекта. Резултати показују да је почетна хипотеза пројекта оправдана, односно да учење језика цртежа и визуелног мишљења у пракси значајно утиче на формирање теоријских и филозофских ставова о уметности.

Кључне речи: језик цртежа, визуелно мишљење, филозофија уметности, естетско искуство, уметничка продукција.

Una Popović

The Language of Drawing and Visual Thinking: Magic in the Atelier

Summary

This paper offers an analysis of the project *The Language of Drawing and Visual Thinking*, under the management of professor Miloš Vujanović at the Academy of Arts in Novi Sad. The main goal of this project was to introduce students of philosophy to the basic elements of the language of drawing, and consequently to the fundamental concepts of visual thinking, through the practice of drawing. According to the project, the experience of making art was supposed to enable students of philosophy for a different understanding of arts, much more flexible than the purely theoretical one, and to help them with defining aesthetic notions and conceptions. Analysis of the project was conducted using questionnaires and interviews,

designed so to question and elucidate theoretical ideas of students during the entire time of project realization. Results show that the basic hypothesis of the project is justified, since learning of the language of drawing and visual thinking significantly influences the development of theoretical and philosophical ideas about art.

Key words: language of drawing, visual thinking, philosophy of art, aesthetic experience, artistic production.

Ничеова метафора између слике и појма

Апстракт: У првом делу текста се излаже Аристотелово одређење метафоре из *Поетике*. Према Аристотеловој традиционалној теорији појам претходи метафори. Метафора се дефинише као преношење са једног појма на други, са логичког места на неко друго, са „дословног“ на пренесено значење. У другом делу, се говори о Ничеовом заокрету у разумевању метафоре полазећи од раних списа (*O istini i laži u izvanmoralnom smislu...*). Метафора није више реторичка стилска фигура, већ фундаментални нагон, стваралачки принцип и естетски прафеномен. Показује се да наша појмовна култура има своје археолошке фундаменте у несвесно-стваралачким процесима метафоризације. Метафоризација има своје ступњеве: нервна драж. слика, глас, реч и појам. Прелазак са једног на други ступањ Ниче одређује као уметнички пренос. Овај пренос није каузалан и логички већ естетски и алогички однос. У трећем делу текста износи се закључак да Ничеово ново одређење метафоре путем уметничког преноса пружа могућност дубљег повезивања филозофије и уметности.

Кључне речи: метафора, слика, глас, појам, уметност, Фридрих Ниче, Аристотел.

Saša Radovanović

Nietzsche's Metaphor Between Image and Concept

Summary

The first part of the text presents Aristotle's definition of metaphor from *Poetics*. According to Aristotle's traditional theory, the concept precedes metaphor. A metaphor is defined as the transfer from one concept to another, from a logical place to another, from a "literal" to a transmitted meaning. The second part deals with Nietzsche's turn in understanding metaphor from early writings (*On Truth and Lies in a Nonmoral Sense...*). The metaphor is no longer a rhetorical stylistic figure, but a fundamental urge, a creative principle and an aesthetic pre-phenomenon. It is shown that our conceptual culture has its archeological foundations in the unconsciously creative processes of metaphorization. Metaphorization has its stages: nerve stimulation. image, voice, word and concept. Moving from one stage to another defines

Nietzsche as an artistic transfer. This transmission is not causal and logical but an aesthetic and alogical relationship. The third part of the text concludes that Nietzsche's new definition of metaphor through artistic transmission offers the possibility of a deeper connection between philosophy and art.

Key words: metaphor, image, voice, concept, art, Friedrich Nietzsche, Aristotle.

Екфраза и мимеза

Апстракт: Полазећи од античког схватања екфразе као текста који „представља неки предмет као да га ставља пред наше очи” и супротстављајући га модерном схватању у ком је екфраза књижевно евоцирање просторних уметности, отвара се питање могућности мимезе у међуодносу „сестринских уметности”, односно књижевности и просторних уметности. У раду се износе ставови модерних књижевних теоретичара који тврде да „екфрастичка фасцинација” може резултовати само у моћном одсуству, тј. фиктивном присуству дела просторне уметности у књижевном приказу, који ултимативно нуди искључиво потврду сопствене текстуалности. Насупрот томе, у раду се тражи и простор у ком се суштински са-однос „сестринских уметности” не мора сматрати принципијелно немогућим ако се екфрастичка мимеза заснује на ономе што Ингарден назива „сликом-уметничким делом” (нем. *Bild*).

Кључне речи: екфраза, мимеза, сестринске уметности, екфрастичка фасцинација, слика-предмет, слика-уметничко дело.

Tatjana Ristić

Ekphrasis and Mimesis

Summary

Starting from the ancient understanding of ekphrasis as a text that “brings the subject shown before the eyes” and contrasting it to the modern understanding in which ekphrasis is a literary evocation of spatial art, we are opening the question of the possibility of mimesis in the interrelation of “sister arts”, that is literature and spatial arts. The paper presents opinions of modern literary critics who claim that “ekphrastic fascination” can solely result in potent

absence or figural presence of the work of spatial art in the literary representation which ultimately only offers a confirmation of its own textuality. On the contrary, the paper also seeks a space in which the essential interrelation of “sister arts” does not have to be thought of as principally impossible if the ekphrastic mimesis is based on what Ingarden calls “painting-work of art” (Germ. *Bild*).

Key words: ekphrasis, mimesis, sister arts, ekphrastic fascination, painting-object, painting-work of art.

Слика и реч – постављање јасних граница између уметности и неуметности

Апстракт: у првом делу текста разматра се проблематизовање статуса уметничког дела А. Дантоа тј. могућност да се неуметнички комад сматра комадом високе уметности. Насупрот Дантеовој теорији света уметности разматра се ситуација уметничког сликарства у XXI веку. У другом делу текста разматра се ситуација уметничке поезије у XXI веку и указује на бујање пракси у XXI веку као што су наративизам, интерпретација, надинтерпретација, теорија алгоритма које загађују поље естетског. У трећем делу текста се разматра ситуација уметности у меркантилном свету неолибералног капитализма. Уочава се и појава на почетку XXI века једног новог таласа интерсеовања за Марксову филозофију и покушаји да се она ишчита поново у светлу бројних криза које су погодиле читав свет.

Кључне речи: А. Данто, уметничко сликарство, уметничка поезија, К. Маркс, неолиберални капитализам.

Санда Ристич Стојановић

Образ и слово: установление четких границ между искусством и неискусством

Резюме

В первой части текста рассматривается проблематизация Артором Данто статуса произведения искусства, т.е. его попытка расценивать предмет нехудожественный как предмет высокого искусства (феномен реди-мейд). В противовес теории мира искусства Данто рассматривается ситуация в художественной живописи XXI века. Во второй части текста рассматривается ситуация в художественной поэзии XXI века, акцентируется расцвет стратегий и практик, таких как наративизм, интерпретация, надинтерпретация, теория алгоритмов, которые загрязняют поле эстетического. В третьей части текста рассматривается положение искусства в меркантильном мире неолиберального капитализма. В начале XXI века наблюдается явление новой волны

интереса к философии К.Маркса с попыткой ее нового прочтения в свете многочисленных кризисов, настигших весь мир.

Ключевые слова: А. Данто, художественная живопись, художественная поэзия, К. Маркс, неолиберальный капитализм.

Проза ликовне поезије: *The Marriage of Hartmann and Blake*

Апстракт: Пошли смо од тезе Николаја Хартмана о основном односу у песничкој уметности. Као приказивачка она је слична ликовим уметностима, тј. обрађује сиже и почиње од подражавања реалног; али песничка уметност ипак није ликовна у ужем смислу, своје теме не обликује директно у материју него се *једино посредством речи* обрађа *фантазији* реципијента. Окушали смо примену Хартманове естетичке методологије на скроман тематски избор из сликарског опуса Вилијама Блејка. Изложили смо резултате властитог испитивања претпостављене прикладности Хартманове феноменолошке анализе овом симболички особито набијеном појављујућем простору фантазије. У темељ истраживања положили смо сам незаобилазни однос између Блејкових *слика* и *речи* његове поезије. Пронашли смо да је за наше излагање овог односа од пресудног значаја оно што Хартман идентификује као предметни међуслој у песничком делу.

Кључне речи: В. Блејк, Н. Хартман, сликарство, поезија, предметни међуслој, митопоетика.

Mihajlo Stamenković

A Prose of Visual Poetry: *The Marriage of Hartmann and Blake*

Summary

We start with Nicolai Hartmann's position about the fundamental relationship (of manifestation) within the poetic art. As a representational art it is similar to visual arts, i.e. it deals with a theme and it begins with an imitation of reality; nevertheless, poetic art is not visual *sensu stricto*, it doesn't shape its topics directly into visible matter, it rather communicates with recipient's *imagination* – *only through mediation of the words*. We apply Hartmann's aesthetic methodology on a selection of William Blake's paintings. We present the results of our investigation into the presupposed suitability between Hartmann's phenomenological analysis and the most peculiar and symbolically overloaded manifesting space of phantasy (such as found in Blake's art). The foundation of our inquiry consists of an

inevitable relationship between Blake's *paintings* and the *words* of his own poetry. Key point in our exposition of this relationship turns out to be that which Hartmann identifies as the objective interlayer of the poetic work of art.

Key words: W. Blake, N. Hartmann, painting, poetry, objective, mythopoetic.

Лесингово разликовање поезије и ликовних уметности

Апстракт: У овом раду ћу изложити Лесингово схватање поезије и ликовних уметности узимајући у обзир његово дело „Лаокоон или о границама сликарства и песништва“ у којем је поставио темеље модерној естетици. Најпре ћу размотрити тумачење античке уметности од стране Винкелмана који велича грчког генија чијем се тумачењу Лесинг супроставља. Потом ћу размотрити Лесингово становиште које имплицира да се морају разликовати две врсте уметности. Ликовне уметности са својим специфичним особеностима са једне стране и песништво са својим другим особеностима са друге стране. На крају рада размотрићу које теоријско место заузима Лесингова естетика у естетским теоријама 18.века.

Кључне речи: естетика, уметност, поезија, ликовне уметности, сликарство, модерна естетика, античка уметност, Винкелман, Лесинг, Лаокоон.

Bojana Tajisić

Lessing's Understanding of Poetry and Fine Arts

Summary

In this paper I will discuss Lessing's understanding of poetry and fine arts in his work *Laocoon: An Essay on the Limits of Painting and Poetry* in which he developed the philosophy of modern aesthetics. Firstly, I will give a review of Winckelmann's interpretation of ancient art that glorifies the Greek genius, which is in fact contrary to Lessing's interpretation of art. Secondly, I will present Lessing's point of view which implies that there are two different forms of art to be separated one from another due to their uniqueness: fine arts/ painting on the one hand and poetry on the other hand. Finally, I will try to identify the position of Lessing's aesthetics in the theoretical framework of the 18th century philosophy of aesthetics.

Key words: aesthetics, art, poetry, fine arts, painting, modern aesthetics, ancient art, Winckelmann, Lessing, Laocoon.

Мема – хибридна миметичка уметничка форма за информатичко доба

Апстракт: „Меме“ („интернет мемес“, или „мимови“) су се користиле као облик размене информација још од самих почетака Интернета, али их је успон широкопојасних комуникација и друштвених мрежа претворио у комплексан културни феномен, са својим нарочитим визуалним језиком, уметничким формама, и – естетиком. Иако је сам термин (веома надахнуто) преузет из двадесетовековне теорије идеја, мемес су, како у погледу садржине, тако и форме (као и више него очигледне етимологије), снажно укорене у традиционалном појму *μίμησις* и миметичке уметности. У свом савременом облику, мема је најчешће лако препознатљив визуални образац независног порекла, преузет из различитих извора (филм, медији, стрипови, или шаблони који су наменски дизајнирани за потребе прављења мемес), и пропраћен додатним текстом који слику ставља у различит, најчешће хумористичан контекст. Оне се могу посматрати као пародије, *имитације* других већ постојећих уметничких или медијских садржаја. Притом правила шта се може, а шта не може сматрати мемом практично не постоје, и постоје бројни упечатљиви изузеци како по садржају, тако и по форми. Истовремено, одређена универзална својства мемес (попут широке препознатљивости, масовности, једноставности, техничке лакоће израде и сл.) извајају их из сродних уметничких облика (попут стрипова, инфографика, фотографије и сл.). Оно што мемес чини специфичним у изобиљу сличних визуалних садржаја, и оно што их чини значајном културном појавом, јесте управо њихова нарочита *естетика*. Ова естетика подразумева естетске критерије из потпуно различитих уметничких форми (графички и визуални дизајн, фотографија, стрип, сатира, играни и цртани филм, и сл.), она одређује мемес као хибридную уметничку форму у најјачем смислу *μίμησις*, и успоставља низ занимљивих друштвених импликација (и апликација). Циљ овог рада јесте да се размотре ови различити естетски критерији, као и да се размотре импликације културе мемес на савремену естетику уопште.

Кључне речи: мемес, Интернет, естетика, хибридна уметничка форма, информација.

The Meme – a Hybrid Mimetic Art Form for the Information Age

Summary

“Memes” (or “Internet memes”) have been a form of sharing information between people since the dawn of Internet, but the rise of broadband and social networks have turned them into a complex cultural phenomenon, with its specific visual language, art forms, and – aesthetics. Although the term (rather ingeniously) derives from 20th century theories of ideas, both its substance and its form – as well as the obvious etymology – memes are heavily rooted in the traditional concept of μίμησις and mimetic art. In its contemporary form, a meme is usually a highly recognisable visual image of independent design, taken from a variety of sources (film, media, comics, or images specifically designed for the use in meme generation), accompanied with additional text putting the image in a different, usually humorous context. In a sense, they are parodies, *imitations* of art and media content. There are almost no rules, regarding what can, and what cannot be considered a meme, and there are numerous vivid exceptions in both content and form. However, certain universal aspects of memes (recognisability, mass character, simplicity, ease of creation etc.) separate them from similar art forms (like comics, infographics, photography etc.). What makes memes special in a plethora of similar visual content, and what makes them an important cultural phenomenon, are their specific *aesthetics*. This includes aesthetic criteria from completely different art forms (graphic and visual design, photography, comics, satire, cinema, animated film etc.), establishing memes as a hybrid art form in the true sense of μίμησις, and with a number of interesting social implications (and applications). The aim of this work will be to sort through these different aesthetic criteria, and to examine the implications of meme culture on contemporary aesthetics as a whole.

Key words: meme, internet, aesthetics, hybrid art form, information.

Драган Ћаловић

Калиграфија у исламској уметности

Апстракт: Иако развој калиграфије, те примена калиграфских елемената у уметничком раду, није одлика искључиво исламске уметности, чини се да је управо у исламском свету калиграфији био отворен најшири простор развоја. Разлог овоме лежи у нарочитом статусу арапског језика, те саме речи, којом је Куран објављен пророку Мухамеду. Обнављајући и ширећи божанску реч, калиграфија је у муслиманској заједници добила највиши статус међу уметностима, а калиграфски елементи, већ од најранијег периода њеног развоја, задобијају истакнуто место у обликовању уметничке визије. У тексту је дат кратак преглед развоја калиграфије у исламској уметности, те прилог одређењу њеног појма.

Кључне речи: исламска уметност, калиграфија, реч, слика, теорија уметности.

Dragan Ćalović

Calligraphy in Islamic art Summary

Although development of calligraphy and the use of calligraphic elements in a work of art are not inherent to the Islamic art, it seems that in no other art such wide space for its development has been opened. The reason for this lies in the specific status of the Arabic language, and of the word itself, in which the Qur'an was revealed to the Prophet Muhammad. Renewing and spreading the divine word, calligraphy was given the most esteemed status among all arts in the Muslim community, while calligraphic elements, even in the earliest period of development, found a prominent role in an artistic visualization. The text gives a brief overview of the development of calligraphy in Islamic art, and a contribution to its definition.

Key words: calligraphy, image, Islamic art, theory of art, word.

Сартр о *Герници*: неколико напомена

Апстракт: Тема рада је анализа Пикасове уметничке представе последица бомбардовања града Гернике 1937. године. Ради се о делу које је Лазар Трифуновић означио као „слику епохе“. Жан-Пол Сартр, који се и сам бавио Шпанским грађанским ратом у својој новели *Зид*, проблематизовао је ову монументалну композицију. У есејима *Шта је књижевност?* и *Сликар без привилегија* примећено је да сликарска дисциплина не може да заузме јасан и одговоран став према оваквим дешавањима, јер се примарно не служи речима, и да је Пикасо естетизовао овај акт насиља. Сартрове примедбе ће послужити као полазиште за даље промишљање задатих проблема.

Кључне речи: Сартр, Пикасо, *Герника*, слика, реч.

Miloš Ćipranić

Sartre on *Guernica*: Few Remarks

Summary

The topic of the paper is an analysis of Picasso's artistic representation of the aftermath of the bombing of the town of Guernica in 1937. It is a work that Lazar Trifunović labeled as “the image of the epoch”. Jean-Paul Sartre, who himself wrote about the Spanish Civil War in the novella *The Wall*, problematized this monumental composition. In the essays *What is Literature?* and *The Painter without Privileges* it is noted that the discipline of painting cannot take a clear and responsible attitude towards such events, because it does not primarily use words, and that Picasso aesthetized this act of violence. Sartre's remarks will serve as a starting point for further reflection on the given problems.

Key words: Sartre, Picasso, *Guernica*, painting, word.

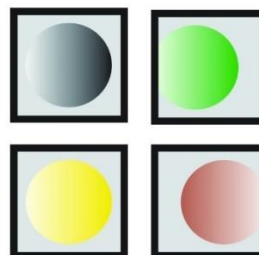
Скуп *Слика и реч* организује Естетичко друштво Србије у сарадњи са Заводом за проучавање културног развита Србије. Пријатељи скупа су издавачка кућа Чигоја, Факултет драмских уметности у Београду – Институт за позориште, филм, радио и телевизију и издавачка кућа Клио.

Медијски спонзор скупа је Трећи програм Радио Београда.

**ЗАВОД ЗА ПРОУЧАВАЊЕ
КУЛТУРНОГ РАЗВИТКА**
РЕПУБЛИКА СРБИЈА

Чигоја
Ш Т А М П А

Издавач
Естетичко друштво Србије
Риге од Фере 4, Београд

За издавача
Др Мирко Зуроџац

Уредници
Др Ива Драшкић Вићановић
Др Дивна Вуксановић
Др Небојша Грубор
Др Уна Поповић
Др Марко Новаковић
Др Драган Ћаловић
Милош Миладинов

Дизајн
Др Драган Ћаловић

Прелом текста
Др Драган Ћаловић
Милош Миладинов

Штампа ЦД налепнице и нарезивање дискова
Printing Center, Београд

Тираж
200

ISBN 978-86-81712-02-3

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

111.852(048)(0.034.2)
111.852:005.745(497.11)"2019"(083.97)(0.034.2)

ЕСТЕТИЧКО друштво Србије (Београд). Годишњи скуп (2020 ; Београд)

Слика и реч [Електронски извор] : књига резимеа / Годишњи скуп Естетичког друштва Србије, Београд 2020. ; [уредници Ива Драшкић Вићановић ... [и др.]]. - Београд : Естетичко друштво Србије, 2020 (Београд : Printing Center). - 1 електронски оптички диск (CD-ROM) ; 12 cm

Системски захтеви: Нису наведени. - Насл. са насловне стране документа. - Упоредо срп. текст и енгл. превод. - Тираж 200.

ISBN 978-86-81712-02-3

а) Естетичко друштво Србије (Београд). Годишњи скуп (2020 ; Београд) -- Програми б) Естетика -- Апстракт

COBISS.SR-ID 21447945

ISBN 978-86-81712-02-3